

NENDE KEVAD.

VILJANDI DIPLOMIKEVAD

RIINA ORUAAS

Viljandi Kultuuriakadeemias lõpetab V lend näitlejaid. Kui eelmine, IV lend mängis suures osas komöödiaid, nii kaasaegseid kui ka klassikalisi, siis V lennu diplomilavastuste hulgas on palju „tõsist“ klassikat: „Tramm nimega „Iha““, „Macbeth“, „Metspart“, aga ka Luigi Pirandello „Kuus tegelast autorit otsimas“, mis ei ole komöödiana just kuigi kergekaaluline. See on lend, mis paistab silma oma füüsilise ettevalmistuse, näitleja kehakeele ekspressiivsuse poolest. Näitleja julgeb laval olla oma kehaga nähtaval, liikuda. Selle märgiks on ka tõsiasi, et lennu üks parimaid töid on tantsulavastus „Nende kevad“. Lavastuste tase on paraku aga ebaühtlane, leidub töid, mis pakuvad suurepäraselt karakteriloomet või ansamblimängu, samas kui mõne teise lavastuse puhul on näha, et näitleja on oma osa korralikult selgeks õppinud, n-ö täidab ülesannet, kuid mänguruumi jääb väheseks, on see siis selge kontseptsiooni puudumine või raskepärasele tekstile allajäämine. Kahjuks ei ole rohkem mängitud Rakvere Teatris 2003. aastal esietendunud Urmas Lennuki „Ellumõistetuid“, mis noortele suunatud teatritekstide põuda arvestades oli värske ja just noort publikut haarav lavastus.

Viienda lennu üliõpilase Helen Rekkori lavastatud Tennessee Williamsi „Tramm nimega „Iha““ (kujundaja butafoor-dekoraatori eriala üliõpilane Kadri Karu) on tudengite päris iseseisev

lavastus, mis tehtud juhendaja Kalju Komissarovit palju ligi laskmata.

Näinud „Trammi“ kahte etendust, olen saanud kaks täiesti erinevat elamust. Esimene, veebruaris Viljandis tudengiteatrite päevadel mängitud etendus jättis mulje, et Rekkori lavastus on küll korralik töö, milles lugu ja suhted olemas ja igav ei hakka, kuid mis ei paku ka kuigi palju ootamatusi. Rollide ülesehitus on traditsiooniline, laval on väga palju energiat, kuid mitte alati ei ole selle kasutamine ratsionaalne, lõpu ni läbi mõeldud. Kohati jäi mulje, et näitlejatega on osa tööd tegemata, rollid on üsnagi ühes registris, millest aeg-ajalt kiputakse üle voolama. See oli üsna paksudes värvides etendus, kus mitmedki tegelased ei avanenud, näiteks Eunice (Kärt Reemann) ja Steve (Jarmo Veetamm) jäid üsna karikatuurseks. Situatsioonid, suhted ja sündmused olid lavastuses paigas ja loetavad, tööd oleks võinud teha detailidega ning rollijooniste väljaarendamisega. Huvitavad olid aga juba selleski etenduses kolm peategelast – Silja Miks Stella Kowalskina, Indrek Apinis Stanley Kowalskina ning Liisa Tauli Blanche.

Tallinnas juuni algul mängitud „Tramm“ oli aga hoopis midagi muud, rabistamine ja „ülesõitmine“ olid kadunud, etendus oli tasakaalukam ning kaasahaaravam, paksu koomika asemel mängiti rohkem pooltoonides ja seetõttu oli ka tulemus usutav.

Priit Grepi foto

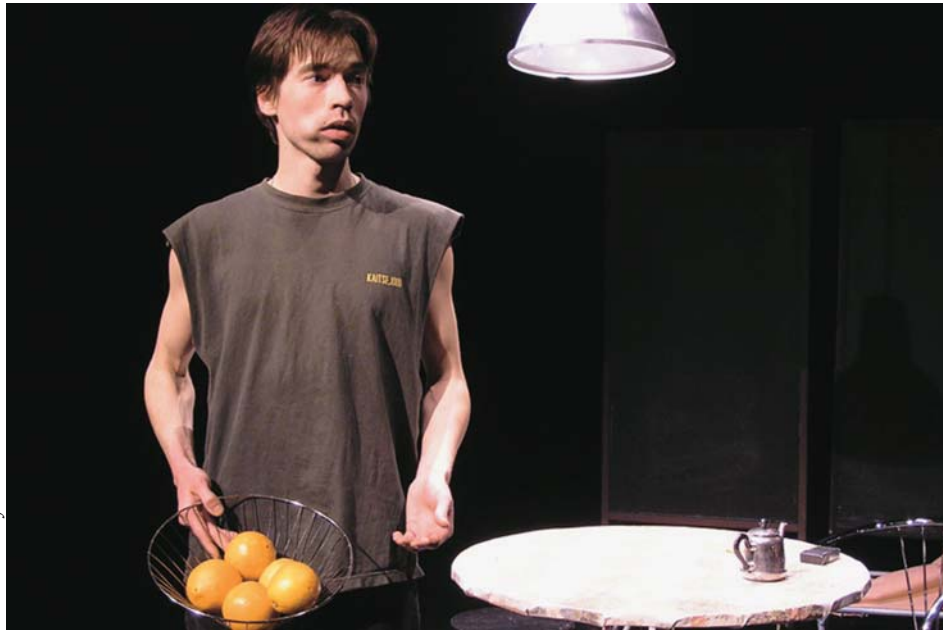
Helena — Silja Miks. Urmas Lennuk, „Ellumõistetud“. Lavastaja Kalju Komissarov. Esietendus 10. X 2003 Rakvere Teatris.

Liisa Tauli Blanche'i roll oli esimesel vaatamisel neist kolmest kõige probleemaatilisem. Selle tegelaskuju arengus on näidendi tegevuse jooksul kolm kihti — esiteks võrgutav suurilmadaam, keda ta mängib, teiseks allakäinud alkohoolik, kes üritab end peente maneeride taha peita, ja kõige selle all sügavalt haavatud, tasakaalust väljas inimene. Liisa Taul mängis välja need kaks „alumist“ kihti, kuid jäi arusaamatuks, miks ta muidu selge pilguga õde ja aruka olemisega Mitch (Jaanus Kask) teda uskuma jäävad — laval on algusest peale epateeriv meestepüüdja, kelle haarded viskipudeli järele olid samuti liiga agarad. Põnevaks muutub lugu siis, kui ilmneb Blanche'i tegelik olek, reaalsusega kontakti kaotanud, unistustes elav inimene.

See Blanche aga, keda Liisa Taul viimasel etendusel mängis, ei olnud enam karikatuur, vaid nagu vari kadunud maailmast, mille viimane kehastus püüab ta veel meeleehtlikult olla. Saabunud Kowalskite veidi armetusse

koju, mõjub ta eksinuna, puhta ja valgena, kontrastina vaesele, vähese sisustusega toale. Ta tuleb teisest, oma unistuste maailmast, ja siinse reaalsusega ta ei kohane: Blanche ei märka, et Stella püüab tagasihoidlikult ta tähelepanu oma paisuvale kõhule juhtida, ta ei märka, et ta peenutsev kõnepruuk on kohatu ja aegunud. Mida edasi, seda selgemaks saab konflikt Blanche'i maneerlikkuse ja ümbritsevate tegelaste elujõu vahel. See tegelane on väga habras, ta side tegelikkusega on iga minut käest pudenemas. Hetked, mil Blanche jätab oma unistused ja hoomab, mis ta ümber toimub, on nagu välgatused, kus ta koraks püüab ohjad taas enda kätte haartata ja kaotab nad siis jälle. Nagu stseen enne viimset murdumist, kui Mitchell tahab uskuda, et Blanche on süütu, kuid too räägib kõik välja, kuigi oleks võinud edasi valetades end päästa.

Silja Miks tundub olevat selle kursuse kõige suveräänsem näitleja, ta on laval iseseisev, rolli läbimõeldus ja -tun-

Stanley Kowalski – Indrek Apinis. Tennessee Williams, „Tramm nimega „Iha““.
Lavastaja Helen Rekkor. Esietendus 22. II 2005 Viljandi Kultuuriakadeemias.

netatus olid selgelt tajutavad juba esimesel vaatamisel. Hea plastika ja mõjuv hääle sellele lisaks. Stella roll on diskreetne, kuid paindumatu, tundlik, samas enesekindel. Nii elab ta teda õieti mitte märkava Blanche'i kõrval oma elu. Ta teenindab oma allakäinud õde sellepärast, et mäletab teda sellisena, nagu ta kunagi oli.

Samas on Miksi osade valikus üheplaanilisust, sest diplomilavastuste reas on tervelt kolm „kannatava ema“ rolli, nendest „Kuu tegelase“ ema kõige nõudlikum, „Metspardi“ Gina ja „Trammi“ Stella suhteliselt ühes laadis, malbed, kuid enesekindlad. „Kuu tegelases“ on Silja Miksil võimalus mängida traagilise ja koomilise piiril. Ta tegelane on väliselt peaaegu karikatuur (maskitaoline ahastav nägu ning staatiline, kühmus kehahoid), kuid ometi on selles erakordset veenvust. Selles seltskonnas domineerivad ju bravuurne tütar (Kärt Reemann) ja end õigustav isa (Indrek Apinis), nende varjus on kolm

vaikivat kuju: noorem tütar (Helen Rekkor), poiss (Joonas Parve) ning aeg-ajalt äkiliselt sekkuv ema. Just see vaikimine lärmakate näitlejate ning omavahel arveid klaarivate isa, tütre ja iroonilise vanema poja (Jaanus Kask) taustal ei lase lavastusel muutuda paroodiaks, maskimänguks, vaid toob lavale ilmunud tegelaste elu vaataja ette reaalsemana, kui seda on teatrinäitlejate kunstlik eneseeksponeerimine. Selle vankumatu oma tegelikkuse, tõelisuse kinnitamise ja intensiivse vaikimise taga virvendab mingi teine, igavese kohalolu tunnetus, teine ja mõistetamatu maailm, mis jääb pragmaatilisele argimõistusele kättesaamatuks. Samasugune tontlik ja kumamastav kuju nagu ema „Kuu tegelases“ on ka Silja Miksi mängitud vanamees „Macbethis“, kes vaid mõne sõna ja liikumatu ilmega suudab vaatajas õõva tekitada.

Indrek Apinis Stanley Kowalski osas on ootamatu valik. Apinis ei ole juba tüübilt see näitleja, kes agressiivse Stan-

Urmas Volmeri foto

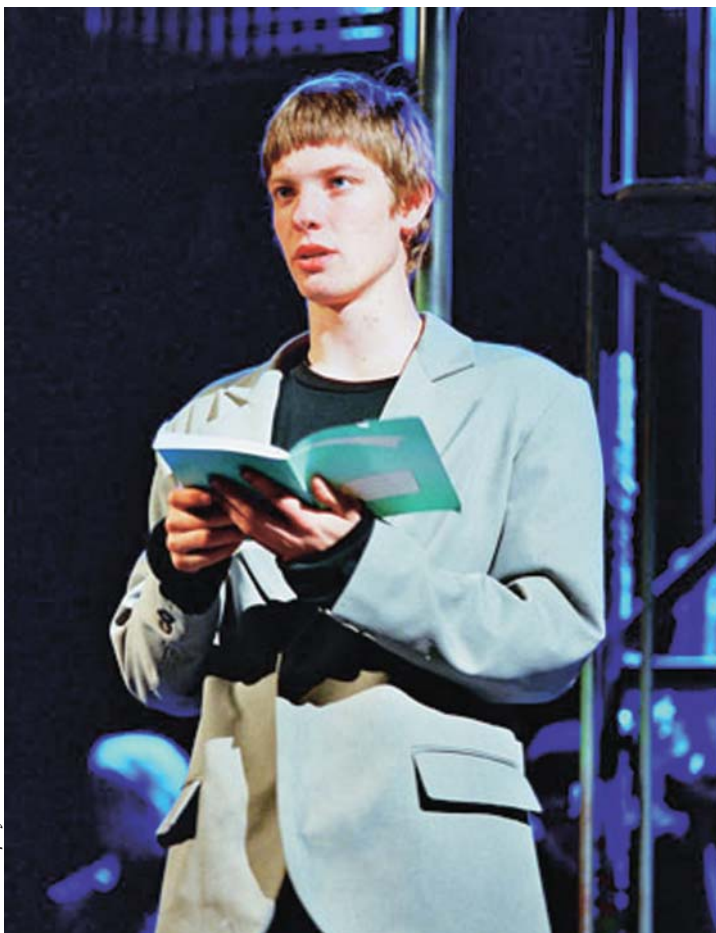
Gregers Werle – Jaanus Kask. Henrik Ibsen, „Metspart“. Lavastaja Ingomar Vihmar. Esietendus 5. XII 2004 Viljandi Kultuuriakadeemias.

ley'na esmalt silme ette tuleks. Roll on füüsiliselt väga aktiivne ja liikuv, sellega on ühendatud intensiivne vaimne energia. Stanley saab Blanche'i keerutamistest aru ja manipuleerib vastu. Stanley rāpakus ja halvad kombes söögilauas on provokatsioon, on näha, et ta teeb seda meelega, sest Blanche hakkab talle lausa füüsiliselt vastu. See Stanley võib olla päris viisakas, ta oskab olla ka Stella vastu hell, kui ta seda vaid tahab, kuid eneseuhkus ja viha panevad ta vastikult käituma. Kaardilauastseen, kus provokatsioonist saab ülekeev märatsemine, on seetõttu ehmatav, kui selgub, et mees ongi kontrolli alt väljas.

Selle valiku puhul on sümpaatne, et Apinisel on lastud mängida midagi muud peale vanameeste – „Metspardis“ suurärimees Werlet, „Kuues tege-lases“ isa. Viimane neist on suurepärase roll, väheste iseloomulike žestidega, kuid laetud energiast. See iseloomustab ka tema teisi rolle.

Ingomar Vihmari lavastatud „Metspart“ on samuti „korralik lavastus“. Kuigi on aimata püüdu Ibsen üle vindi keerata, on see siiski traditsiooniline lavastus, mis baseerub suuresti teksti esitusel, teksti rõhkude väljamängimisel, mitte teatrimängul. Mitte kusagilt lausa ei logitse, tegevus sujub, noored näitlejad on tublid, kuid – igav on. Näidendile teise tahu, iroonilise kõrvalpilgu annab alles lõpp, kui lugu tõepoolest komöödiaks keeratakse. Kui väike Hedvig on surnud ja kogu tegelaskond üksmeelselt, seltskondlikult vesteldes ja klaase kergitades, söögilauas tüdruku surma arutab, tuleb välja olukorra küünilisus, see, et keegi lapsest tõepoolest ei hooligi, kõik nad elavad oma illusioonides. Absurdi viidud finaali tuleb lavastusele vaid kasuks, traagilist hingerebestamist poleks tõesti kauem vaadata jõudnud.

Kuigi üldjoontes jäävad osatäitmisel „Metspardis“ tõsise „ibsenimängimise“ raamidesse, on Marko Mäesaare roll selles lavastuses vana Ekdalina pu-

Hannes –
Jaanus Kask.
„Ellumõistetud“.

has koomikanauding, millel ei puudu ka tõsine sisu. See kärisev ja küürakas vanameheto on selle lavastuse üks keskmeid ja ka väheseid, kes tõesti mängib, mitte ei tegele tekstiesitusega. Ta on tõepoolest pärit nagu teisest maailmast, elab oma elu, oma soovi järgi välja mõeldud reaalsuses, ilma et muu sagimine temasse puutuks.

Jaanus Kask on mänginud põhiliselt sümpaatseid, positiivseid meestegelasi, nagu „Macbethi“ kuningas Duncan või „Trammi“ sirgjooneline ja siiras Mitchell. Ka Gregers Werle on heatahtlik, kuid oma maailmaparandamise illusioonidesse lootusetult uppunud eluvõõras nooruk. Werle pateetika kõlab õõnsalt, sisemiselt on see tegelane sama

tühi kui Joonas Parve mängitud Ekdalgi. Sellise paarina on nende koosmängus näidendi kandev idee: elamine illusioonides, eluvaldes. Oma usku kuulutaval ja ideaalseid nõudmisi esitaval Werlel ei ole reaalsusega paremat kontakti kui Ekdalil, keda ta „mere rüpest“ välja aidata otsustab. Jaanus Kase väravahiinterluudium „Macbethis“ on soolona ja hoopis teises registris ootamatu, aga veidi liiga pikk, kaotades see-tõttu oma efekti.

Ka Joonas Parve on mänginud selgeid, heledates toonides mehi („Ellumõistetute“ peategelane Hannes, „Macbethi“ Banquo), ning Ekdalgi on korralik töö, täpne tema eneseimetluse ja tegeliku ükskõiksuse edasiandmisel.

Urmas Volmeri foto

Hedvig – Helen Rekkor ja dr Relling – Alo Kurvits. „Metspart“ (2. koosseis).

Väikest Hedvigit kehastava Helen Rekkori roll on sümpaatne, see on armsalt varaküps ja tark laps. Ta mängib suurde plaani ka ühe detaili, mis suurärimees Werle juures on kaduma läinud – lühinägelikkuse. Hedvigi silmakissitamised ja peahoiak tuletavad pidevalt meelde tema saatust ja tegelikku päritolu. Hoopis teises võtmes on aga tüdruk, keda Rekkor mängib „Kuues tegelases“, kummalise liikumisega ja äraoleva ilmega laps kulgeb laval oma mänge mängides täiesti oma rada.

Kõrvalosades lisavad oma koomikanüansi Jarmo Veetamme Dr Relling ja Alo Kurvitsa teoloog Molvik, kelle põhmellihommik on esitatud staatilises vaikuses ja sellisena kohutavalt naljakas – hea koomikunärviga näitleja. Jarmo Veetamme ja Alo Kurvitsa mängus on hea lavaline partneritunnetus ka „Macbethis“, kaks väliselt nii erinevat näitlejat sobivad orgaaniliselt hästi kokku.

Jarmo Veetamm, kellel on „Metspartdis“ väike arsti roll, on väga loomu-

lik näitleja, orgaaniline, tunneb end laval vabalt. Nauditav sõltumata sellest, et kõik rollid on lahendatud suhteliselt ühes võtmes, mis võib pikapeale häirivaks muutuda. Rellinguna pakub ta vastukaalu noore Ekdali ja Gregers Werle mitte midagi märkavale idealismile, olles laval vist ainus selge mõistuse ja eluterve irooniameelega tegelane. „Kuue tegelase“ pealavastajana on Veetamm kiiresti reageeriv, tähelepanelik. Kui tema näitlejad (Marko Mäesaar, Liisa Taul ja Kristel Mägedi) on pigem karikatuurid, siis pealavastaja ise on kahe jalaga maas olev üdini elus inimene, kes neid marionette ohjab. Ta juhib kunstlikku maailma, mille reegleid ta läbinisti tunneb. Segadusse satub ta aga siis, kui selgub, et lavale ilmunud ja endale lavaelu nõudvad tegelased on reaalsemad, kui tema enda ja näitlejate elatud „päris“ maailm.

Luigi Pirandello „Kuus tegelast autorit otsimas“ (lavastaja Katri Aaslav-Tepandi, kunstnik Krista Tool) on kaht-

Direktor-
pealavastaja –
Jarmo Veetamm.
Luigi Pirandello,
„Kuus tegelast
autorit otsimas“.
Lavastaja Katri
Aaslav-Tepandi.
Esietendus
16. VII 2004
Pärnu „Endlas“.

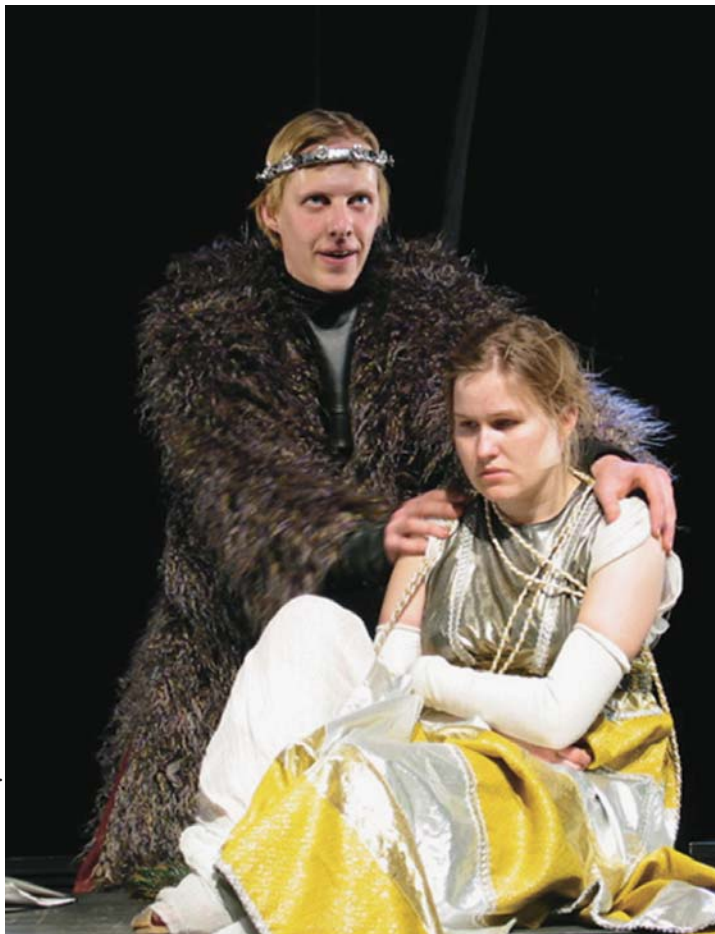
lemata selle kursuse parim lavastus, pakkudes paradoksaasel kombel – tegu on ju absurdinäidendiga, maskiteatriga, – tööks rolliga rohkem võimalusi kui mõnigi selle kursuse „realistlikum“ lavastus, milles (nagu näiteks „Metspardis“) on otsitud sümbolkujusid, teatraalseid efekte ja maskimängu, inimlikult haarav lugu jäetud aga selle varju. „Macbethis“, kus on samuti otsitud inimlikkust, tegelase käitumisele sügavaid psühholoogilisi põhjendusi, on jäädud raskepärasele tekstile veidi alla, värsttekst ei jookse vabalt ning samuti nagu „Metspardis“, jääbki laval esitatav suuresti „esitamiseks“ ega ärka ellu.

William Shakespeare'i „Macbeth“ Peeter Raudsepa lavastuses on V lennu

diplomilavastustest kõige visuaalsem (kunstnik Krista Tool). Üldjoontes on kõik seekordsed diplomilavastused kujunduse poolest minimalistlikud, rõhutades rohkem näitlejamängu. Ka „Macbethi“ lavakujundus on napp, peamiseks kujundiks eeslaval ripuvad kolm musta aksi, millega nõiad mängivad, kuid kostüümivaliku poolest on see-eest kõige rikkalikum. Selle lavastuse maailm on sünge, rusuv, välja valgustatud tegevuskohti ümbritseb suur pime ruum.

Nõiad, Silja Miks, Helen Rekkor ja Kristel Mägedi, on selles lavastuses nagu müstiline telg, läbiv niit. Kui vaja, mängivad nad end esiplaanile, kuid ei domineeri tegevuse üle. Kristel Mägedi

Macbeth –
 Marko Mäesaar
 ja Leedi Macbeth
 – Liisa Taul.
 William
 Shakespeare,
 „Macbeth“.
 Lavastaja
 Peeter Raudsepp.
 Esietendus
 28. III 2004
 Viljandi
 Kultuuri-
 akadeemias.

Anni Jõeansa foto

on jäänud diplomilavastustes tagaplaanile, kuid oma pisirollis „Kuu tegelase“ emand Pacena on ta erinevalt teistest tegelastest tabanud kõige rohkem selle maskilikkust, uhkesse poosi tardununa jagab ja valitseb ta oma meelevallas olivate saatust.

„Macbeth“ on sünge ja raskepärane, tõsimeelsete rollidega lavastus, milles ei puudu ka üksikud koomilised vahepalad (Jaanus Kask väravavahina, Joonas Parve arstina). Trupp on üldiselt ühtlase tasemega, kolm peaosalist, Marko Mäesaar (Macbeth), Indrek Apinis (Macduff) ja Joonas Parve (Banquo), saavad oma küllaltki kaelamurdva ülesandega üsna veenvalt hakkama, kuid kõigil neil on teistes lavastustes säravamaid rolle.

„Müüt ja riitus“ on kaheosaline teatriõhtu, mille esimese osa moodustab Mats Traadi „Uute Harala elulugude“ põhjal valminud lavakava (lavastaja Peeter Raudsepp), teise osa aga tantsulavastus „Nende kevad“ Lepo Sumera, René Eespere ja Meredith Monki muusikale (koreograaf Oleg Titov).

Need kaks tööd nõuavad näitlejalt tugevamat ansamblimängu kui teised diplomilavastused, mis on võrdlemisi traditsioonilised sõnakesksed draamad. „Harala elulugudes“ puuduvad kontrastsed esiletõusud ja soleerimine. Soolodest ja rollidest võib aga rääkida „Nende kevades“ Alo Kurvitsa, Kärt Reemanni ja Indrek Apinise osade puhul.

Proua Sørby –
Kristel Mägedi.
„Metspart“.

Kärt Reemannis on potentsiaali saada tantsijaks. Tema kehakasutus on intensiivne ja täpne, laval ei ole üksnes tantsusammud omandanud näitleja, vaid oma rolli ja keha valdav ning siseemiselt väga täpselt reageeriv tantsija. Just siin avaneb ta tegelikult ka näitlejana, sest senised edvistajad daamikesed („Metsparti“ proua Sørby ning „Trammi“ Eunice) on näidanud teda pigem koomikuna, kes ei häbene laval ka laia joont kasutada. Segaseks jäi „Macbethi“ noore Malcolm roll, ka Hekatenena ei lisanud ta midagi uut nõidade triole. Seevastu „Kuue tegelase“ tütar on provokatiivne, julge, kuid samas haavatav.

Peale selle, et „Nende kevad“ on hea ja ilus tantsulavastus, küll veidi lihtsa-koelise looga, kuid mitte lihtlabane, pakub see ka intrigeerivaid lähenemismurki. Pean siin silmas Alo Kurvitsa kurjakuulutavat kääbussaatanat. Meile esitatakse idülliline pilt noortest armunutest, mille tema ootamatu ja kurjakuulutav ilmumine läbi lõikab. Ta on domineeriv, ähvardav, ta külvab hirmu. Samuti ilu ja inetuse, elu ja surma teemad, mis sel-

les loos on vastakuti seatud – maskitaoline liikumatu nägu ja domineeriv kehalisus loovad sel taustal kummastava kontrasti. Ta kannab ühteaegu nii surma õudust kui seksuaalsuse hirmutavat, vägivaldset poolt.

Mehe keha ei ole kultuuris nii nähtaval, nii eksponeeritud ja tähendusi kandev kui naise keha. Naise kehale esitatakse suuremaid nõudmisi, see peab olema täiuslik, inetu keha on põlu all, naeruvääristatud. Kujutluspilt mehe kehast on neutraalsem, positiivsem, varjatud. Meest identifitseeritakse teiste omaduste, sotsiaalsete suhete, omandi ja võimu kaudu. See lavastus on aga laiem kandepinnaga ka oma ebatraditsioonilise, stereotüüpe lõhkua lähene-misega kehalisusele. See on negatiivne, äraspidi pööratud kuvand mehest, mille esitamine laval nõuab teatud julgust.

Sellel kursusel on potentsiaaliga näitlejaid, väga eripäraseid lavatüüpe, kuid probleemiks on olnud korduvus rollijaotuses, mis ei ole lasknud noortel näitlejatel end nii mitmest küljest avada, kui võiks. Samas on mängitud üsnagi

Võõrastütar –
Kärt Reemann.
„Kuus tegelast
autorit otsimas“.

Annika Aedma ja Kadri Karu foto

nõudlikku materjali, dramaturgiaklassikat, millest küll iga kord pole jagu saadud, kuid pakutud on nii hinge minevaid rolle kui ka piiridel kõndivat ansambli mängu.

Repertuaarivaliku läbiv teema on eluvaledes elamine, illusioonide või kinnisideede küttesse jäämine siis, kui pind kaob jalge alt. Omamoodi pahupidi pöörati illusiooni ja reaalsuse teema „Kuues tegelases autorit otsimas“. Nende „rasquete“ suurlavastuste kõrval on toonud värskendust tantsulavastus „Nende kevad“ ja irooniline „Harala elulood“, milles pakuti raskepärasele tekstile, tõsisele karakteriloomele või sümbolismitaotlusele vastukaaluks mängulisust, liikuvust ja ka nihkes huumorit.

RIINA ORUAAS (sünd. 31. VIII 1981) lõpetas käesoleval aastal Tartu Ülikooli kirjandusteooria ja teatriteaduse õppetooli bakalaureusetöoga „Neomütoloogiline teater – Priit Pedajase lavastus „Mao tee kalju peal“ Eesti Draamateatris“. Avaldanud teatrikriitikat väljaannetes „Sirp“, „Teater. Muusika. Kino“, „Postimees“ ja „Eesti Päevaleht“.